

■ Veli-Pekka Järveläinen

■ Heimo Karppinen

■ Pekka Ripatti

Veli-Pekka Järveläinen, Heimo Karppinen ja Pekka Ripatti

Yksityismetsien puunmyyntitulot omistajaryhmittäin ja alueittain

Järveläinen, V-P., Karppinen, H. & Ripatti, P. 1998. Yksityismetsien puunmyyntitulot omistajaryhmittäin ja alueittain. *Metsätieteen aikakauskirja – Folia Forestalia* 4/1998: 555–565.

Tutkimuksessa tarkastellaan yksityismetsien puunmyyntitulojen jakautumista omistajaryhmittäin ja alueittain sekä arvioidaan odotettavissa olevia omistajaryhmittäisiä muutoksia tulojen jakautumisessa. Tutkimus perustuu vuonna 1990 kerättyyn valtakunnalliseen postikyselyaineistoon ja tilastolähteisiin. Metsänomistajien vuotuiset bruttopuunmyyntitulot olivat 1980-luvun jälkipuolella koko maassa noin 6 miljardia markkaa (vuoden 1996 hinnoin). Metsähehtaarilta tuloja kertyi keskimäärin 490 markkaa vuodessa.

Tilalla asuvat metsänomistajat saivat noin 60 prosenttia puunmyyntituloista ja muualla tilan sijaintikunnassa asuvat lisäksi vajaan viidesosan. Kaksi kolmasosa tuloista kertyi Itä- ja Etelä-Suomesta, vaikka ne edustavat alle puolta yksityismetsien alasta. Pohjois-Suomen osuus puunmyyntituloista oli vain runsas kymmenesosa, vaikka alueella on lähes kolmasosa yksityismetsien alasta. Maatalousyrittäjät saivat lähes puolet koko maan puunmyyntituloista, ja heidän osuutensa tuloista oli metsäalaosuutta suurempi muualla kuin Itä-Suomessa.

Yksityismetsänomistuksen rakenteen muuttuessa ennusteiden mukaisesti vuonna 2020 tilalla asuvien metsänomistajien puunmyyntitulo-osuus pienenee noin 60 prosentista 55 prosenttiin eli yli puolet tuloista jäisi edelleen maaseudulle. Sen sijaan maanviljelijöiden (maatalousyrittäjät ja eläkkeellä olevat maanviljelijät) tulo-osuus pienenee selvemmin. Mikäli tulot pysyisivät 1980-luvun jälkipuoliskon tasolla, tilalla asuvien metsänomistajien bruttopuunmyyntitulot olisivat 3,3 miljardia markkaa vuonna 2020 ja tilan ulkopuolella asuvien vastaavasti 2,7 miljardia markkaa. Maanviljelijät saivat puunmyyntituloja 2,6 miljardia markkaa.

Asiasanat: yksityismetsät, puunmyyntitulot, maaseudun elinvoimaisuus, metsänomistusrakenne
Yhteystiedot: *Järveläinen*, Helsingin yliopisto, taloustieteen laitos, PL 27, 00014 Helsingin yliopisto; *Karppinen* ja *Ripatti*, Metsäntutkimuslaitos, Helsingin tutkimuskeskus, Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki. Faksi (09) 708 5096, sähköposti veli-pekka.jarvelainen@helsinki.fi
Hyväksytty 19.8.1998

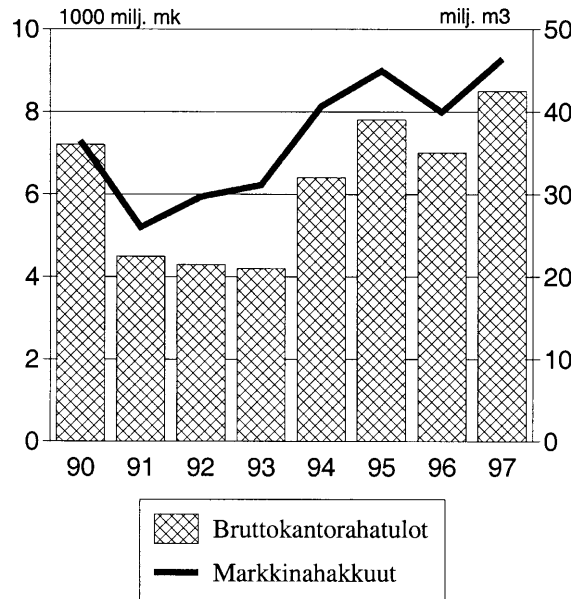
1 Johdanto

Yksityismetsillä ja yksityismetsätaloudella on ratkaisevan tärkeä asema maamme metsätaloudessa ja koko metsäsektorin toiminnassa. Yksityiset henkilöt omistavat Suomessa metsämaan alasta 62 prosenttia. Metsien puuston kokonaistilavuudesta ja vuotuisesta kasvusta yksityismetsien osuus on tätäkin suurempi eli noin 70 prosenttia. Metsäteollisuuden puuhuolto perustuukin pääosin yksityismetsiin. Teollisuuden käyttämästä kotimaisesta raaka-ainesta noin 80 prosenttia on peräisin yksityismetsistä (Metsätalastollinen... 1997).

Kansantaloudellisen merkityksen lisäksi yksityismetsillä ja niiden käytöllä on merkittäviä alueellisia ja yksityistaloudellisia vaikutuksia. Yksityismetsien käytön alueelliset tulo- ja työllisyysvaikutukset ovat sekä välittömiä että moninaisten tuotannollisten kytkentöjen kautta välillisiä. Nämä alueelliset hyvinvointivaikutukset ovat erityisen tärkeitä maan keski-, itä- ja pohjoisosissa, missä metsätalouden ja metsäteollisuuden suhteellinen osuus alueella syntyvästä tuotannosta on suuri.

Yksityismetsät jakautuvat noin 440 000 vähintään hehtaarin suuruiseen metsälöön. Kun nämä metsälöt ovat yleensä puolisoitten yhteisessä omistuksessa ja kasvavassa määrin myös perikuntien ja yhtymien hallinnassa, voidaan metsää omistavien henkilöiden määräksi arvioida noin 800 000 (Ripatti 1994, s. 14). Monien metsänomistajien taloudessa metsätuloilla on tuntuva merkitys. Esimerkiksi 1990-luvulla yksityismetsien puunmyynneistä saadut bruttokantorahatut olivat keskimäärin 6 miljardia markkaa ja nettokantorahatut vastaavasti lähes 5 miljardia markkaa vuodessa (Metsätalastollinen... 1997, s. 294). Vuonna 1997 bruttokantorahatut olivat lähinnä ennätysmäisten suurten markkinahakkuiden ansiosta 8,5 miljardia markkaa (kuva 1).

Yksityismetsien kantorahatut muodostavat siten varsin suuren vuotuisen tulovirran. Puukauppatilastoista käyvät ilmi koko yksityismetsänomistajakuntaa koskevat puunmyyntitulot alueittain, mutta niiden jakautumisesta metsänomistajaryhmittäin on käytettävissä vain likimääräisiä arvioita. Puunmyyntitulovirroista ja niiden omistajaryhmittäisestä jakautumisesta on tähän mennessä tehty vain muutamia yksittäisiä alueita koskevia tutkimuksia.

Kuva 1. Yksityismetsien markkinahakkuut ja bruttokantorahatut 1990–97 (vuoden 1996 hinnoin). Lähde: Metsätalastollinen... 1997.

Esimerkiksi Salminen (1982) tarkasteli Siikaisen kunnan yksityismetsänomistajien puunmyyntitulojen jakautumista omistajaryhmittäin. Häkikä ja Voutilainen (1984) tutkivat Kainuussa vuosien 1980–82 leimausmäärien perusteella yksityismetsien puunmyyntituloja ja niiden virtaa maakunnan ulkopuolelle. Kurkelan (1997) ja Mustosen (1996a, 1996b) tutkimuksissa kuvattiin vuosien 1987–91 puunmyyntituloja ja niiden jakautumista eri omistajaryhmille maan kaakkoisosassa tilakohtaisen aineiston avulla. Näiden tutkimusten keskeinen tulos on, että yksityismetsien omistus ja yksityismetsistä saadut puunmyyntitulot ovat edelleenkin vahvasti sidoksissa maaseutuun. Kaupungeissa ja suurehkoissa taajamissa asuvien metsänomistajien osuus puunmyyntituloista on kuitenkin kasvamassa.

Puunmyyntitulojen alueittaisen ja omistajaryhmittäisen jakautumisen tunteminen on oleellista arvioitaessa metsätalouden merkitystä niin yksittäisten metsänomistajien taloudessa kuin maamme eri alueiden tulonmuodostuksessa. Alueittaisen tiedon tarve korostuu esimerkiksi metsätalouden alueellis-

ten tavoiteohjelmien ja kansallisen metsäohjelman laadinnassa.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kuvata yksityismetsien puunmyyntituloja ja niiden muodostamia tulovirtoja valtakunnallisen aineiston avulla. Tutkimuksen tehtävänä on

- (1) kuvata puunmyyntitulojen jakautumista alueittain ja alueiden sisällä eri omistajaryhmissä sekä
- (2) arvioida puunmyyntitulovirroissa odotettavissa olevia omistajaryhmittäisiä muutoksia yksityismetsänomistuksen rakennemuutosta koskevien ennusteiden avulla.

2 Aineisto ja menetelmät

Tutkimusaineisto kerättiin postikyselyllä syksyllä 1990. Aineisto kerättiin alunperin yksityismetsänomistuksen rakennemuutoksen vaikutuksia selvittänyttä tutkimusta varten (Ovaskainen ja Kuuluvainen 1994). Otoksen perusjoukon muodostivat kaikki vähintään yhden hehtaarin suuruiset yksityismetsälöt koko maasta. Verohallituksen maatilarekisterin mukaan tällaisia metsälöitä oli kaikkiaan noin 440 000. Otanta perustui peruskarttalehtijakoon, josta otos poimittiin kaksiasteisella ryväotannalla. Ensimmäisen asteen otosyksiköitä olivat peruskarttalehdet ja toisen asteen otosyksiköitä peruskarttalehdiltä poimitut rekisteritilat (Karppinen ja Hänninen 1990, s. 11–13).

Kyselylomake lähetettiin 3 042 metsänomistajalle, joista 2 200 eli 72 prosenttia palautti aineiston käsittelyssä hyväksyttävän lomakkeen. Vastaamatta jättäneiden taustatiedot eivät juuri poikenneet aineistoon kuuluvien metsänomistajien tiedoista (Ripatti 1991, s. 10–11). Tulosten laskennassa alle viiden hehtaarin metsälöt rajattiin tutkimuksen ulkopuolelle niiden vähäisen metsätaloudellisen merkityksen vuoksi. Lisäksi laskennan ulkopuolelle jäivät metsälöt, joiden puunmyyntitiedoissa ilmeni puutteita. Tulosten laskennassa käytetty otos muodostui siten 1 847 metsälöstä. Käytetty lomake on esitetty Ihalaisen (1992) julkaisun liitteessä 1.

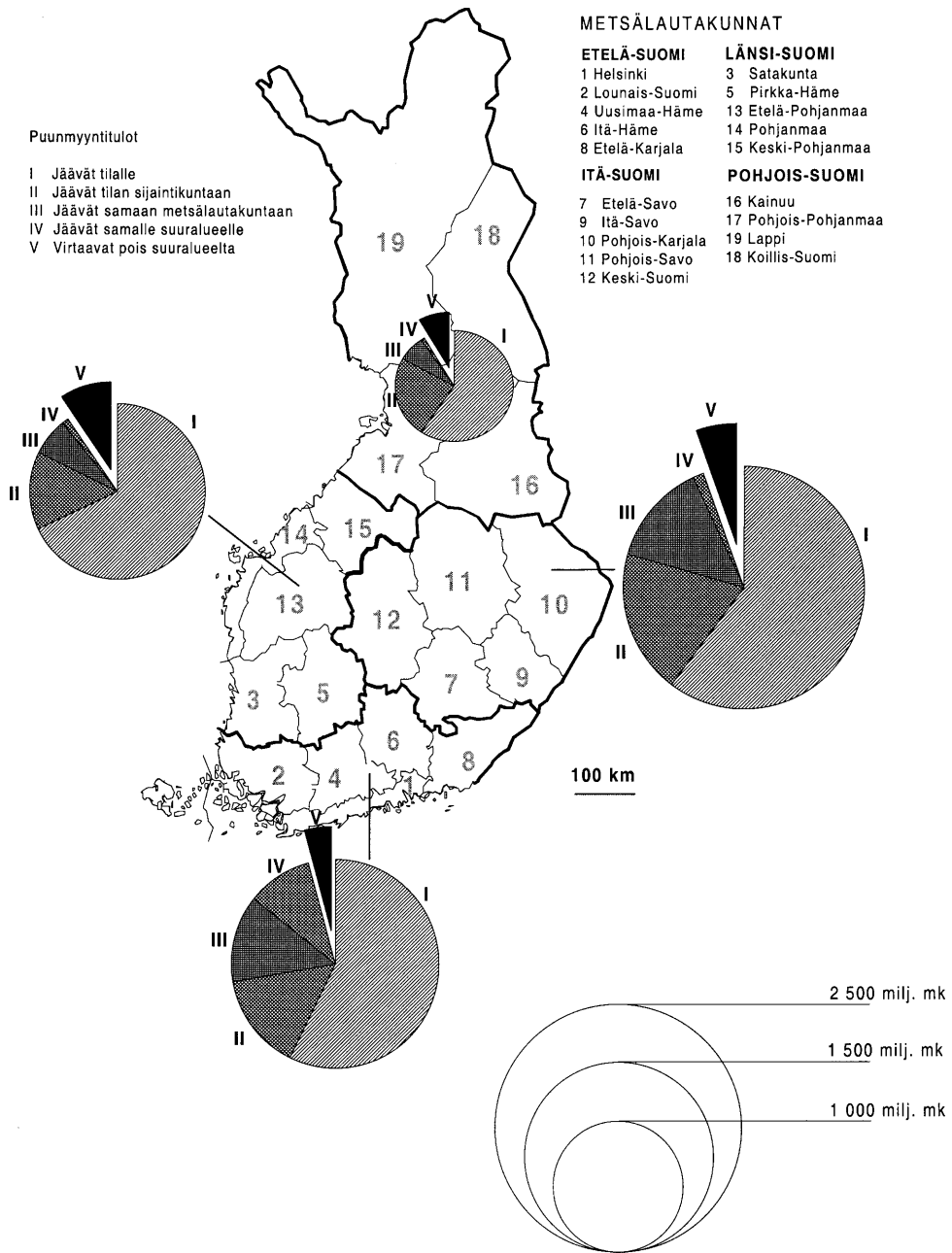
Postikyselyssä metsänomistajilta tiedusteltiin puunmyynnit hakkuuvuosilta 1985/86–1989/90. Karppisen ym. (1994, s. 119–120) esittämän vertailun perusteella voidaan arvioida, että postikyse-

lyllä saatu viiden vuoden keskimääräinen puunmyyntimäärä on runsaat 10 prosenttia pienempi kuin haastatteluin saatu myyntimäärien keskiarvo. Haastattelussa on mahdollista, toisin kuin postikyselyssä, tarkistaa ilmoitetut puunmyyntimäärät kauppojen mittaustodistuksista tai muista dokumenteista. Postikyselyssä varsinkin osa ajanjakson alkupuolen tiedoista voi unohtua kokonaan. Puunmyyntimäärien mahdollinen aliarvio ei kuitenkaan häiritse eri omistajaryhmien erojen tarkastelua, koska hakkuiden ilmoittamatta jättämisessä ei ole syytä olettaa ilmenevän omistajaryhmittäisiä eroja. Aineistosta lasketut puunmyyntitulojen estimaatit voivat sen sijaan olla jossain määrin aliarvioita.

Yksityismetsänomistajien vuotuiset puunmyyntitulot arvioitiin kertomalla tilakohtaiset vuotuiset puunmyyntimäärät keskimääräisillä metsälautakunnittaisilla vuotuisilla reaalihinnoilla. Ajankohdan nimellishinnat deflatoitiin tukkuhintaindeksillä vuoden 1996 rahanarvoon. Keskihintojen laskennassa otettiin huomioon yksityismetsien puunostomäärät kauppatavoittain ja puutavaralajeittain. Näin pyrittiin kuvaamaan mahdollisimman hyvin todellisia tulovirtoja. Puunmyyntituloestimaatit sisältävät siis kantorahatulosten lisäksi myös hankintatyön arvon.

Otantamenetelmän vuoksi metsälön kuuluminen otokseen oli suoraan verrannollinen tilan kokonaispinta-alaan. Tästä syystä tuloksia laskettaessa havaintoja painotettiin lukumääräosuuksia ja -keskiarvoja laskettaessa tilan kokonaisalan käänteisarvolla. Metsäalaosuuksia ja -keskiarvoja laskettaessa käytettiin tilan metsä- ja kokonaisalan suhdetta. Painokertoimet korjattiin metsälautakunnittaisia otantasuhteita vastaaviksi (Karppinen ja Hänninen 1990, s. 23–24).

Puunmyyntitulojen jakautumista metsänomistajia ja tiloja kuvaavien taustapiirteiden mukaan tarkasteltiin sekä markkamääräisesti että prosenttiosuuksin. Keskiarvojen ja prosenttiosuuksien vertailussa käytettiin pareittaisia t-testejä. Asuinpaikan perusteella metsänomistajat luokiteltiin tilalla, saman kunnan alueella, saman metsälautakunnan alueella sekä samalla ja muilla suuralueilla asuviin. Hallintatavan perusteella tilat luokiteltiin perhemetsälöihin, perikuntiin ja yhtymiin. Ammattiaseman perusteella metsänomistajat luokiteltiin maatalousyrittäjiin, palkansaajiin, yrittäjiin ja eläkeläisiin. Lisäksi käy-

Kuva 2. Tutkimuksessa käytetty metsälautakuntien alueisiin perustuva aluejako sekä yksityismetsien vuotuisten puunmyyntitulojen (vuoden 1996 hinnoin) jakautuminen alueittain ja metsänomistajan asuinpaikan mukaan 1980-luvun jälkipuolella.

tettiin (entisen tai nykyisen pääasiallisen tulolähteen mukaista) jakoa maanviljelijöihin ja metsätilanomistajiin, tilalla ja sen ulkopuolella asuviin sekä perhemetsälöihin ja yhteisomistustiloihin. Näin meneteltiin, koska metsänomistusrakenteen kehitysennusteet on laadittu näille kolmelle ryhmälle (Ripatti ja Järveläinen 1997). Rakenne-ennusteita käytettiin puunmyyntitulojen tulevan kehityksen arvioinnissa koko maan tasolla. Muuten tulokset laskettiin paitsi koko maalle myös neljälle suuralueelle, jotka muodostettiin yhdistämällä metsälautakuntien alueita (kuva 2).

3 Puunmyyntitulot ja niiden kulkuvirrat alueittain

3.1 Puunmyyntitulot koko maassa

Puunmyyntitulot olivat tutkimusjakson aikana koko maassa keskimäärin 6 miljardia markkaa vuotta kohden (vuoden 1996 hinnoin, taulukko 1). Metsähehtaarilta tuloja kertyi keskimäärin 490 markkaa vuodessa. Vakinaisesti tilalla asuvat omistajat saivat noin 60 prosenttia myyntituloista, mikä vastaa jok-

Taulukko 1. Yksityismetsien ala ja keskimääräiset vuotuiset bruttopuunmyyntitulot 1986–90 (vuoden 1996 hinnoin) omistajaryhmittäin ja alueittain. Tilastollisesti merkitsevät erot 5 prosentin riskitasolla on merkitty yläindekseihin ja lihavoinein.

	Metsämaa		Puunmyyntitulot yhteensä		Puunmyyntitulot keskimäärin mk/ha/v	n
	1000 ha	%	milj. mk	%		
Suuralue						
I Etelä-Suomi	2145	17,5	1542	25,7	719 ^{III,IV}	446
II Itä-Suomi	3535	28,8	2323	38,7	657 ^{III,IV}	454
III Länsi-Suomi	2930	23,9	1366	22,7	466 ^{I,II,IV}	405
IV Pohjois-Suomi	3657	29,8	780	13,0	213 ^{I,II,III}	542
Yhteensä	12277	100,0	6010	100,0	490	1847
Asuinpaikka						
I Tilalla	7833	63,8	3671	61,1	469 ^{III}	1281
II Sama kunta	2001	16,3	1020	17,0	510	270
III Sama metsälautakunta	1154	9,4	723	12,0	627 ^{I,IV}	139
IV Sama suuralue	552	4,5	219	3,6	397 ^{III}	72
V Muu suuralue	737	6,0	377	6,3	512	85
Yhteensä	12277	100,0	6010	100,0	490	1847
Ammatti						
I Maanviljelijä	6716	54,7	3342	55,6	498	1058
II Metsätilanomistaja	5561	45,3	2668	44,4	480	789
Yhteensä	12277	100,0	6010	100,0	490	1847
Ammattiasema						
I Maatalousyrittäjä	5070	41,3	2740	45,6	540 ^{IV}	805
II Palkansaaja	3032	24,7	1520	25,3	501 ^{IV}	452
III Yrittäjä	614	5,0	270	4,5	439	89
IV Eläkeläinen	3560	29,0	1480	24,6	416 ^{I,II}	479
Yhteensä	12277	100,0	6010	100,0	490	1825
Hallintatapa						
I Perheomistus	9134	74,4	4596	76,5	503	1381
II Perikunta	2087	17,0	905	15,1	434	291
III Yhtymä	1056	8,6	508	8,5	482	157
Yhteensä	12277	100,0	6010	100,0	490	1829

Taulukko 2. Yksityismetsien ala ja keskimääräiset vuotuiset bruttopuunmyyntitulot 1986–90 (vuoden 1996 hinnoin) omistajaryhmittäin Etelä-Suomessa. Tilastollisesti merkitsevät erot 5 prosentin riskitasolla on merkitty yläindekseihin.

		Metsämaa		Puunmyyntitulot		Puunmyyntitulot	n
		1000 ha	%	milj. mk	%	keskimäärin mk/ha/v	
Asuinpaikka							
I	Tilalla	1266	59,0	883	57,3	698	310
II	Sama kunta	332	15,5	233	15,1	699	56
III	Sama metsälautakunta	215	10,0	205	13,3	955	35
IV	Sama suuralue	270	12,6	157	10,2	579	36
V	Muu suuralue	62	2,9	64	4,2	1033	9
Yhteensä		2145	100,0	1542	100,0	719	446
Ammatti							
I	Maanviljelijä	1203	56,1	893	58,2	746	277
II	Metsätilanomistaja	942	43,9	643	41,8	683	169
Yhteensä		2145	100,0	1542	100,0	719	446
Ammattiasema							
I	Maatalousyrittäjä	987	46,0	778	50,5	788 ^{III}	234
II	Palkansaaja	438	20,4	338	21,9	773 ^{III}	92
III	Yrittäjä	146	6,8	43	2,8	297 ^{I,II,IV}	24
IV	Eläkeläinen	575	26,8	382	24,8	665 ^{III}	91
Yhteensä		2145	100,0	1542	100,0	719	441
Hallintatapa							
I	Perheomistus	1538	71,7	1095	71,0	712	338
II	Perikunta	335	15,6	248	16,1	740	63
III	Yhtymä	272	12,7	199	12,9	731	41
Yhteensä		2145	100,0	1542	100,0	719	442

seenkin tilojen osuutta yksityismetsien alasta. Puunmyyntituloista noin 80 prosenttia jäi tilan sijaintikunnassa asuville ja peräti 90 prosenttia saman metsälautakunnan alueella asuville metsänomistajille.

Ainoastaan kymmenesosa tuloista virtasi vakinaisesti toisen metsälautakunnan alueella asuville metsänomistajille. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) asuvat metsänomistajat saivat keskimääräisistä vuotuisista puunmyyntituloista noin viisi prosenttia (280 milj. mk). Huolimatta metsänomistajakunnan voimakkaasta rakennemuutoksesta näyttää pääosa puunmyyntituloista jäävän edelleen tilalla asuville metsänomistajille tai ainakin tilan sijaintikuntaan.

Maanviljelijät saivat hieman suuremman osan puunmyyntituloista kuin heidän osuutensa metsäalasta olisi edellyttänyt (taulukko 1). Ammattiase- man mukaisessa tarkastelussa varsinaisten maa-

talousyrittäjien metsäalaosuutta suurempi osuus tuloista käy ilmi selvemmin. Merkille pantavaa on myös eläkeläisten ja perikuntien metsäalaosuutta pienempi osuus puunmyyntituloista. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös tarkasteltaessa keskimääräisiä hehtaariohtaisia puunmyyntituloja vuotta kohden.

3.2 Puunmyyntitulot alueittain

Etelä-Suomen osuus puunmyyntitulojen vuotuisesta kokonaismäärästä oli neljäsosa eli 1,5 miljardia markkaa (taulukko 1 ja kuva 2). Se on enemmän kuin metsien pinta-alaosuus olisi edellyttänyt. Peräti kaksi viidesosaa puunmyyntituloista eli 2,3 miljardia markkaa kertyi Itä-Suomesta. Se on selvästi alueen metsäpinta-alaosuutta enemmän. Länsi-Suo-

Taulukko 3. Yksityismetsien ala ja keskimääräiset vuotuiset bruttopuunmyyntitulot 1986–90 (vuoden 1996 hinnoin) omistajaryhmittäin Itä-Suomessa. Tilastollisesti merkitsevät erot 5 prosentin riskitasolla on merkitty yläindekseihin.

	Metsämaa		Puunmyyntitulot yhteensä		Puunmyyntitulot keskimäärin mk/ha/v	n
	1000 ha	%	milj. mk	%		
Asuinpaikka						
I Tilalla	2259	63,9	1403	60,4	621 ^V	299
II Sama kunta	587	16,6	445	19,2	758 ^V	69
III Sama metsälautakunta	332	9,4	316	13,6	951 ^V	38
IV Sama suuralue	67	1,9	32	1,4	480	8
V Muu suuralue	290	8,2	127	5,5	438 ^{L,II,III}	40
Yhteensä	3535	100,0	2323	100,0	657	454
Ammatti						
I Maanviljelijä	2068	58,5	1252	53,9	606	271
II Metsätilanomistaja	1467	41,5	1071	46,1	730	183
Yhteensä	3535	100,0	2323	100,0	657	454
Ammattiasema						
I Maatalousyrittäjä	1524	43,1	997	42,9	655	207
II Palkansaaja	838	23,7	573	24,7	684	104
III Yrittäjä	159	4,5	147	6,3	921	19
IV Eläkeläinen	1015	28,7	606	26,1	597	119
Yhteensä	3535	100,0	2323	100,0	657	449
Hallintatapa						
I Perheomistus	2725	77,1	1808	77,8	663	348
II Perikunta	534	15,1	325	14,0	607	65
III Yhtymä	276	7,8	191	8,2	691	39
Yhteensä	3535	100,0	2323	100,0	657	452

men osuus puunmyyntituloista oli vajaa neljäsosa (1,4 mrd. mk). Pohjois-Suomen alueelta kertyi ainoastaan runsas kymmenesosa puunmyyntituloista (0,8 mrd. mk), vaikka lähes kolmasosa maamme yksityismetsistä sijaitsee tällä alueella. Pohjois-Suomessa puuston tilavuus ja kasvu ovat kuitenkin muuta maata pienemmät. Ainoastaan vajaa viidesosa maamme yksityismetsien puuston tilavuudesta ja kasvusta on Pohjois-Suomessa (Metsätilastollinen... 1997, s. 44, 60, 65). Keskimääräiset hehtaarikohtaiset tulot olivat suurimmat Etelä-Suomessa (719 mk) ja Itä-Suomessa (657 mk). Länsi-Suomessa ne olivat selvästi matalammalla tasolla (466 mk) ja Pohjois-Suomessa vain vajaa kolmasosa (213 mk) Etelä-Suomen hehtaaritulosta.

Etelä-Suomessa puunmyyntitulojen jakautuminen omistajan asuinpaikan ja muiden taustapiirteiden mukaan, vastaaviin metsäalaosuksiin verrattuna,

muistutti pääpiirteissään koko maan tilannetta (taulukko 2). Puunmyyntituloja tosin virtasi keskimääräistä enemmän sen metsälautakunnan ulkopuolelle, missä tila sijaitsi. Itä-Suomessa, toisin kuin muualla maassa, metsätilanomistajien osuus puunmyyntituloista oli suurempi kuin heidän osuutensa metsäalasta (taulukko 3). Sitä vastoin puunmyyntitulojen kulkeutuminen sen metsälautakunnan ulkopuolelle, missä tila sijaitsi, oli vähäisempää kuin muualla maassa.

Länsi-Suomesta puunmyyntituloja kulkeutui ko. alueen ulkopuolelle noin kymmenesosa eli keskimääräistä enemmän (taulukko 4). Lisäksi alueen palkansaajien tulo-osuus oli metsäalaosuutta suurempi. Puunmyyntitulojen virta Pohjois-Suomesta muualle maahan oli niinkään hieman keskimääräistä suurempi (taulukko 5). Merkille pantavaa on kuitenkin, että tällä alueella maatalousyrittäjien saamat

Taulukko 4. Yksityismetsien ala ja keskimääräiset vuotuiset bruttopuunmyyntitulot 1986–90 (vuoden 1996 hinnoin) omistajaryhmittäin Länsi-Suomessa. Tilastollisesti merkitsevät erot 5 prosentin riskitasolla on merkitty yläindekseihin.

	Metsämaa		Puunmyyntitulot		Puunmyyntitulot keskimäärin mk/ha/v	n
	1000 ha	%	milj. mk	%		
Asuinpaikka						
I Tilalla	2057	70,2	930	68,1	452	311
II Sama kunta	366	12,5	196	14,3	535	37
III Sama metsälautakunta	281	9,6	94	6,9	334	30
IV Sama suuralue	56	1,9	16	1,2	282 ^V	9
V Muu suuralue	170	5,8	130	9,5	764 ^{IV}	18
Yhteensä	2930	100,0	1366	100,0	466	405
Ammatti						
I Maanviljelijä	1614	55,1	781	57,2	483	259
II Metsätilanomistaja	1316	44,9	585	42,8	445	146
Yhteensä	2930	100,0	1366	100,0	466	405
Ammattiasema						
I Maatalousyrittäjä	1251	42,7	615	45,0	491 ^{III}	210
II Palkansaaja	785	26,8	422	30,9	537 ^{III}	91
III Yrittäjä	97	3,3	24	1,8	244 ^{I,II}	12
IV Eläkeläinen	797	27,2	305	22,3	383	84
Yhteensä	2930	100,0	1366	100,0	466	397
Hallintatapa						
I Perheomistus	2247	76,7	1106	81,0	492	321
II Perikunta	445	15,2	172	12,6	387	49
III Yhtymä	237	8,1	87	6,4	367	30
Yhteensä	2930	100,0	1366	100,0	466	400

puunmyyntitulot olivat suhteellisen suuret ja toisaalta eläkeläisten saamat puunmyyntitulot pienet metsäalaosuuteen verrattuna. Pohjois-Suomelle on tunnusomaista perikuntaomistuksen yleisyys: perikunnat saivat tällä alueella yli neljäsosan puunmyyntituloista.

3.3 Puunmyyntitulojen kehitys

Edellä esitetyt yksityismetsien puunmyyntituloja sekä niiden alueellista ja omistajaryhmittäistä jakautumista koskevat tulokset kuvaavat puunmyyntitulojen osalta tilannetta 1980-luvun jälkipuoliskolla ja metsänomistusrakenteen osalta tilannetta vuonna 1990. Sekä tuloissa että omistusrakenteessa on kuitenkin vuoden 1990 jälkeen tapahtunut muutoksia.

Kuluvan vuosikymmenen alun lamavuosina (1991–93) yksityismetsien puunmyyntitulot pienevät suorastaan romahdusmaisesti noin 4 miljardin markan vuositasolle sekä kantohintojen laskun että markkinahakkuumäärien supistumisen seurauksena. Tämän jälkeen puunmyyntitulot ovat kasvaneet keskimäärin noin 7–8 miljardiin markkaan vuodessa (kuva 1). Mikäli metsäteollisuuden kotimaisen raakapuun käyttö jatkaa edelleen kasvuaan (Hetemäki 1997, s. 102), yksityismetsänomistajien saamat puunmyyntitulot näyttäisivät pysyvän pitkälläkin aikavälillä vähintään 1980-luvun jälkipuoliskon keskimääräisellä tasolla.

Yksityismetsien omistusrakenne on niinkään muuttunut vuodesta 1990. Ripatin ja Järveläisen (1997) laatiman ennusteen mukaan omistusrakenteen muutos jatkuu myös tulevaisuudessa. Metsäti-

Taulukko 5. Yksityismetsien ala ja keskimääräiset vuotuiset bruttopuunmyyntitulot 1986–90 (vuoden 1996 hinnoin) omistajaryhmittäin Pohjois-Suomessa. Tilastollisesti merkitsevät erot 5 prosentin riskitasolla on merkitty yläindekseihin.

	Metsämaa		Puunmyyntitulot yhteensä		Puunmyyntitulot keskimäärin mk/ha/v	n
	1000 ha	%	milj. mk	%		
Asuinpaikka						
I Tilalla	2092	57,2	465	59,6	222 ^{IV}	361
II Sama kunta	929	25,4	184	23,6	198 ^{IV}	108
III Sama metsälautakunta	293	8,0	58	7,4	197 ^{IV}	36
IV Sama suuralue	157	4,3	8	1,0	48 ^{I,II,III,V}	19
V Muu suuralue	187	5,1	66	8,5	353 ^{IV}	18
Yhteensä	3657	100,0	780	100,0	214	542
Ammatti						
I Maanviljelijä	1463	40,0	354	45,4	242	251
II Metsätilanomistaja	2194	60,0	425	54,6	194	291
Yhteensä	3657	100,0	780	100,0	214	542
Ammattiasema						
I Maatalousyrittäjä	900	24,6	245	31,4	272 ^{IV}	154
II Palkansaaja	1115	30,5	222	28,5	199	165
III Yrittäjä	263	7,2	78	10,0	295	34
IV Eläkeläinen	1379	37,7	235	30,1	170 ^I	185
Yhteensä	3657	100,0	780	100,0	214	538
Hallintatapa						
I Perheomistus	2377	65,0	533	68,3	224	374
II Perikunta	1072	29,3	215	27,6	201	114
III Yhtymä	208	5,7	31	4,0	151	47
Yhteensä	3657	100,0	780	100,0	214	535

lanomistajien osuus metsäalasta kasvaa vuoteen 2020 mennessä 30 prosenttia vuoden 1990 tilanteeseen verrattuna. Vastaava metsäalaosuuden kasvunnuuste tilan ulkopuolella asuville metsänomistajille on 15 prosenttia ja yhteisomistustiloille eli perikuntien ja yhtymien hallinnassa oleville tiloille 28 prosenttia.

Kun oletetaan, että puunmyyntitulojen jakautuminen eri omistajaryhmiin tulee muuttumaan samalla tavalla kuin metsäalan jakautuminen – ts. puunmyyntikäyttötymisessä ei ennustejaksolla oleteta tapahtuvan muutoksia eri omistajaryhmien välillä – voidaan tämän tutkimuksen puunmyyntitulojen jakautumista koskevien tulosten ja metsäalaosuuksien kasvunnuusteiden perusteella esittää seuraava arvio puunmyyntitulo-osuuksien jakautumisesta vuonna 2020:

	Osuus puunmyyntituloista 1990	Metsäalaosuuden kasvunnuuste 1990–2020 %	Osuus puunmyyntituloista 2020
Metsätilanomistajat	44	30	57
Tilan ulkopuolella asuvat	39	15	45
Yhteisomistustilat	24	28	31

Arvion mukaan metsätilanomistajat saivat vuonna 2020 jo selvästi yli puolet ja maanviljelijät vastaavasti selvästi alle puolet puunmyyntituloista. Tilan ulkopuolella asuvien metsänomistajien osuus olisi 45 prosenttia ja yhteisomistustilojen osuus lähes kolmasosa. Tilalla asuvat metsänomistajat saivat siis edelleen yli puolet puunmyyntituloista. Kuvan saamiseksi tulovirtojen muutoksen suuruusluokasta, esitetään

arvio vielä markkamääräisenä. Mikäli puunmyyntitulot pysyisivät 1980-luvun jälkipuoliskon tasolla, tulisivat metsätilanomistajien saamat puunmyyntitulot kasvamaan vuoteen 2020 mennessä noin 3,4 miljardiin markkaan vuodessa eli noin 780 miljoonalla markalla (vuoden 1996 hinnoin). Maanviljelijöiden puunmyyntitulot pienenisivät vastaavalla summalla 2,6 miljardiin markkaan. Tilan ulkopuolella asuvien metsänomistajien vuotuiset puunmyyntitulot kasvaisivat vuoteen 2020 mennessä noin 2,7 miljardiin markkaan eli noin 360 miljoonalla markalla, jolloin vakinaisesti tilalla asuvien metsänomistajien osuus olisi 3,3 miljardia markkaa. Yhteisomistustulojen puunmyyntitulot kasvaisivat 1,9 miljardiin markkaan vuodessa eli noin 420 miljoonalla markalla.

4 Tulosten tarkastelu

Metsänomistajien puunmyyntitulot näyttäisivät pysyvän jatkossakin vähintään 1980-luvun jälkipuoliskon tasolla eli vuosittain reaalisesti noin 6 miljardissa markassa. Suurin osa tuloista jäisi edelleen maaseudulle, tilalla asuville metsänomistajille. Maanviljelijöiden puunmyyntitulo-osuus tulee kuitenkin pienemään. Tämä merkitsee, että myös maatalousyrittäjien eli ns. aktiiviviljelijöiden osuus puunmyyntituloista tulee ilmeisesti pienemään muiden ammattiryhmien tulo-osuuksien vastaavasti kasvaessa. Yksityismetsien puunmyyntitulojen merkitys maaseudulla ei kuitenkaan vähene samassa suhteessa kuin maatalousyrittäjien puunmyyntitulo-osuus supistuu, koska yhä useampi maalla asuva metsänomistaja saa pääasiallisen toimentulonsa muualta kuin maataloudesta (ks. Oksa 1994).

Toisaalta maatalousyrittäjien osuus puunmyyntituloista on Itä-Suomea lukuunottamatta suurempi kuin heidän metsäalaosuutensa edellyttäisi. Tämä johtuu siitä, että maatalousyrittäjät ovat myyneet puuta enemmän vuotta ja metsähehtaaria kohden kuin muut omistajaryhmät (Ripatti 1995). Lisäksi tilallaan asuvat maatalousyrittäjät tekevät muita enemmän hankintakauppoja ja saavat kantorahatulojen lisäksi hankintatyötuloja.

Maassamuuttajien määrä on viime vuosina ollut lähes 1970-luvun puolivälin huippuvuosien tasolla, mutta muuttoliike on hyvin valikoivaa. Muutto-

suhdanteissa eniten muuttavat nuoret, naiset ja hyvin koulutetut eli henkilöt, jotka ovat harvoin metsänomistajia. Toisaalta muuttovoittoa saavat alueet painottuvat Etelä-Suomeen ja paikallisiin kasvukeskuksiin (Suomi... 1997), mikä saattaa vaikuttaa puunmyyntitulojen kulkeutumiseen. Voidaankin arvioida, että myös puunmyyntitulot virtaavat yhä kasvavassa määrin Etelä-Suomeen, metsälön sijaintikunnan taajamiin ja lähialueiden kaupunkeihin. Tulosten mukaan esimerkiksi pääkaupunkiseudun osuus vuotuisista puunmyyntituloista oli vain viisi prosenttia.

Tutkimuksen tuloksia voidaan pitää ainoastaan suuntaa-antavina. Ensinnäkin tutkimus perustuu postikyselyaineistoon, minkä vuoksi puunmyyntimäärät ja näin tulotkin on todennäköisesti aliarvioitu (Karppinen ym. 1994). Tutkimuksen aineistosta laskettuja yksityismetsien puunmyyntituloja koko maassa voidaan verrata vastaavalla ajanjaksolta tilastoituihin bruttokantorahatuloihin (Metsätilastollinen... 1997, s. 294). Kun tilastotiedoista vähennetään kotitarvehakkuiden arvo ja tämän tutkimuksen estimaatista hankintatyön arvo, voidaan päätellä, että tutkimus aliarvioi puunmyyntituloja suunnilleen kymmenen prosenttia. Tutkimuksessa saadut puunmyyntitulojen suhteelliset osuudet alueittain vastaavat sen sijaan varsin hyvin ajankohdan tilastotietoja (Metsätilastollinen... 1990, s. 188, 1992, s. 255). Lisäksi käytetty aineisto on varsin vanha. On kuitenkin ilmeistä, että tutkimuksen tulokset kuvaavat hyvin myös nykytilannetta. Kuluvan vuosikymmenen aikana ei ole todennäköisesti tapahtunut merkittäviä muutoksia puunmyyntikäyttäytymisessä eri omistajaryhmien ja alueiden välillä.

Puunmyyntitulojen alueellisen jakautumisen arvioinnin kannalta on niin ikään pulmallista, että perikuntien ja yhtymien puunmyyntitulot kohdennettiin tilan metsäasioista vastaavan henkilön asuinpaikalle. Muiden jäsenten asuinpaikkakunnat eivät olleet tiedossa. Näin tulokset luultavasti aliarvioivat tilan sijaintikunnan ulkopuolelle kulkeutuvien puunmyyntitulojen määrää, koska metsäasioiden hoidosta vastaavat henkilöt asuvat metsälön sijaintikunnassa todennäköisesti useammin kuin muut jäsenet.

Tutkimuksen aineisto ei sisältänyt puunmyyntitulojen käyttöä koskevia tietoja. Tästä syystä tutkimuksessa ei ollut mahdollista tarkastella sitä, missä määrin ja millä tavalla puunmyyntitulojen käyttö

vaikuttaa viime kädessä esimerkiksi tulojen alueellisiin kulkuvirtoihin. Myös puunmyyntitulojen välittömien ja välillisten aluetaloudellisten vaikutusten arvioimiseksi jatkotutkimuksessa olisi kiinnitettävä huomiota puunmyyntitulojen käyttökohteisiin ja niissä mahdollisesti tapahtuviin muutoksiin.

Kiitokset

Tutkimus on osa Suomen Akatemian Maaseudun taloudellinen sopeutuminen -tutkimusohjelmaa (1994–98), ja sitä on rahoitettu myös maa- ja metsätalousministeriön yhteistutkimusvaroista. Rahoittajien lisäksi kiitämme Harri Hännistä, Mika Mustosta, Jari Kuuluvaista, Esa-Jussi Viitalaa ja nimeöntä käsikirjoituksen tarkastajaa hyödyllisistä ja huomioon otetuista parannusehdotuksista käsikirjoituksen aiempiin versioihin.

Kirjallisuus

Hetemäki, L. 1997. Metsäsektori 2010. Metsälehti kustannus. Pihlaja-sarja no 2. 153 s.

Häkkilä, M. & Voutilainen, A. 1984. Maanomistusolojen kehityksestä sekä yksityismaanomistuksen rakennemuutoksesta ja sen alueellisista vaikutuksista Kainuussa. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, Julkaisuja C 52. 134 s.

Ihalainen, R. 1992. Yksityismetsänomistuksen rakenne 1990. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 405. 41 s.

Karppinen, H. & Hänninen, H. 1990. Yksityistilojen hakuumahdollisuuksien käyttö Etelä-Suomessa. Folia Forestalia 747. 117 s.

—, Hänninen, H. & Ripatti, P. 1994. Mail inquiry vs. personal interview – the problem of reliability and non-response. *Scandinavian Forest Economics* 35: 110–130.

Kurkela, E. 1997. Puunmyyntitulojen kulkeutuminen Kaakkois-Suomen yksityismetsistä 1980-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Helsingin yliopisto. Maatalouden liiketaloustieteen pro gradu -tutkielma. 75 s.

Metsätilastollinen vuosikirja 1989. 1990. Metsäntutkimuslaitos. SVT Maa- ja metsätalous 1990:4. 246 s.

Metsätilastollinen vuosikirja 1990–91. 1992. Metsäntutkimuslaitos. SVT Maa- ja metsätalous 1992:3. 281 s.

Metsätilastollinen vuosikirja 1997. 1997. Metsäntutki-

muslaitos. SVT Maa- ja metsätalous 1997:4. 348 s.

Mustonen, M. 1996a. Nonindustrial private forestry and rural development in Finland. Julkaisussa: Smyth, J. & Ager, B. (toim.). IUFRO 10th World Congress, Forestry and Rural Development in Industrialized Countries S6.11-02. Proceedings of working party technical session meeting August 10, 1995, Tampere, Finland. s. 82–95.

— 1996b. Yksityismetsänomistus ja puunmyyntitulot maaseudulla. Julkaisussa: Selby, J.A., Elovirta, P., Mustonen, M., Petäjäistö, L. & Uotila, E. Maaseudun mahdollisuudet – metsässäkö? Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 597. s. 61–69.

Oksa, J. (toim.). 1994. Syrjäisen maaseudun uudet kerrostumat. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 110. 123 s.

Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). 1994. Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484. 122 s.

Ripatti, P. 1991. Ennakkotuloksia yksityismetsälöiden omistajanvaihdoksista ja osittamisesta. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 392. 39 s.

— 1994. Yksityismetsien omistusrakenteen muutokset. Julkaisussa: Ovaskainen, V. & Kuuluvainen, J. (toim.). Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484. s. 12–15, 18–27.

— 1995. Metsänomistajien metsätaloudellinen käyttäytyminen ammattiasemaryhmittäin. Metsätieteen aikakauskirja – Folia Forestalia 1995(3): 199–209.

— & Järveläinen, V-P. 1997. Forecasting structural changes in non-industrial private forest ownership in Finland. *Scandinavian Forest Economics* 36: 215–230.

Salminen, O. 1982. Yksityismetsätalouden kehityssuuntien aluetaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto. Maankäytön ekonomian pro gradu -tutkielma. 57 s.

Suomi keskittyy ja autoituu. Muuttoliike alueittain 1985–1996. 1997. Suomen kuntaliitto, Helsinki. 168 s.

19 viitettä